

Vad är grejen med facket?

Introduktion till arbetslivets historia, villkor och krångliga ord.

[Så funkar arbetslivet]

Vad är ett kollektivavtal? Vad är det för skillnad mellan facket och a-kassan? Vad betyder alla krångliga ord i arbetslivet och vad menas egentligen med »den svenska modellen«?
Vi ger dig svaren!

[Fack vs a-kassa]

Går du med i facket gör du ett smart val om du vill kunna vara med och skapa en riktigt schyst arbetsplats. Du kan också få en hel del stöttning om företaget eller du själv skulle hamna i problem, både ekonomiskt och praktiskt. Men blanda inte ihop ditt medlemskap i facket (till exempel Unionen) med medlemskapet i en a-kassa (till exempel Unionens a-kassa).

Det är ditt medlemskap i a-kassan som gör att du kan få arbetslöshetsersättning om du förlorar ditt jobb. När du också är med i ett fackförbund som har en inkomstförsäkring, toppar du upp tryggheten och kan få ersättning för lönedelar som ligger högre än de som täcks av a-kassan.

Medlemskapet i ett fackförbund innebär alltså inte att du också är med i a-kassan. Och tvärtom, att du är medlem i till exempel Unionens a-kassa innebär inte att du är medlem i fackförbundet Unionen. Känns det rörigt? Kolla filmen!

Se film om skillnaden mellan fack och a-kassa!

[Kollektivavtal]

Kollektivavtal. Krångligt ord. Ganska enkel idé:

Ett kollektivavtal är ett skriftligt avtal mellan ett eller flera fackförbund (till exempel Unionen) och arbetsgivarna i en viss bransch (till exempel Teknikarbetsgivarna).

Där kan det exempelvis stå hur mycket du ska ha som lägst i lön och andra villkor som rör semester och arbetstider, uppsägningstider med mera. Genom avtalet får du också tjänstepension – helt automatiskt.

Du slipper alltså sitta och förhandla fram varenda liten detalj när du börjar ett nytt jobb, vilket är skönt både för dig och din chef. Och villkoren blir lika och rättvisa för alla.

Om ditt jobb inte har kollektivavtal så gäller lagen. Men många saker regleras inte där, som till exempel minimilön och övertidsersättning.

Därför är det också en kvalitetsstämpel för ett företag att ha kollektivavtal. Det visar att man tar de anställda på allvar.

Se film om kollektivavtal!

Skanna och kolla

[Svenska modellen]

Kanske har du någon gång hört talas om »den svenska modellen« och tänkt: Vad är det?

Jo, »den svenska modellen« betyder att fackförbund och arbetsgivarorganisationer samarbetar och kommer överens om villkor för löner, pension, semester, arbetstider och så vidare i kollektivavtal utan att blanda in politiker.

Det är inte bara nästan världsunikt, utan också unikt välfungerande.

HÄR ÄR VARFÖR: Det är enklare och snabbare om de som faktiskt berörs av besluten, arbetsgivarna och de anställda, snackar ihop sig och kommer överens, än om man alltid måste gå vägen via riksdag och regering. Att stifta och ändra en lag tar ofta längre tid.

ETT EXEMPEL: I Sverige finns det ingen »lönelag« som säger att du har rätt till löneökning varje år. Istället kommer parterna överens om hur stora löneökningarna ska vara genom avtal. Och vilka minimilöner som ska finnas.

Se film om svenska modellen!

Skanna och kolla

Detta har hänt!

Några viktiga årtal i arbetslivets utveckling

- **1664:** Första tjänstehjnsstadgan som gav tjänstefolk vissa rättigheter.
- **1888:** Första kontoristföreningen.
- **1893:** Typografförbundet bildar första a-kassan.
- **1898:** LO, landsorganisationen för arbetare, föds.
- **1902:** SAF, Svenska arbetsgivarföreningen bildas.
- **1906:** »Decemberkompromissen«. SAF erkänner rätten att gå med i facket, LO erkänner arbetsgivarnas rätt att leda arbetet.
- **1913:** Allmän folkpension.

-
- **1938:** 2 veckors lagstadgad semester!
  - **1951:** 3 veckors lagstadgad semester!
  - **1960:** Allmän tjänstepension, ATP, införs.
  - **1963:** 4 veckors lagstadgad semester!
  - **1974:** Lagen om anställningsskydd införs.
  - **1978:** 5 veckors lagstadgad semester!
  - **2001:** Den första fackliga inkomstförsäkringen.

[Rätt fackförbund?]

Det är bra att vara med i facket, för din egen skull och alla andras. Men vilket fackförbund ska du vara med i då? Ibland är valet enkelt och självklart, ibland finns det flera olika att välja på, beroende på var du jobbar och vad du jobbar med.

Många fackförbund är indelade efter yrke: det finns lärarförbund, vårdförbund, förbund för elektriker och handelsanställda. Om du är journalist, byggnadsarbetare, polis och yrkesmusiker är det också olika fackförbund som gäller.

[Unionen då? Jo, vi råkar vara Sveriges största fackförbund eftersom vår lite unika idé är att alla tjänstemän på arbetsplatsen är med i samma förbund, oavsett vad du jobbar med och vad du har för utbildning. Dessutom kan du vara med var i det privata arbetslivet du än jobbar. Till och med om du är chef eller egenföretagare. Och du kan gå med redan när du pluggar på universitet och högskola, i Unionen Student.]

Se film om vår organisationsidé

Sveriges fackförbund, [nästan] hela listan:

**Och vilken facklig centralorganisation de tillhör. LO (arbetare),
TCO (tjänstemän) eller Saco (akademiker).**

Akademikerförbundet SSR
(Saco)

Akavia (Saco)

Byggnads (LO)

Dik (SACO)

Elektrikerna (LO)

Fackförbundet Scen & Film
(TCO)

Finansförbundet (TCO)

Forena (TCO)

GS Facket (LO)

Handels (LO)

Hotell- och restaurang (LO)

IF Metall (LO)

Journalistförbundet (TCO)

Kommunal (LO)

Ledarna

Livs (LO)

Läraryrket (TCO)

Lärarnas Riksförbund (Saco)

Målarna (LO)

Naturvetarna (Saco)

Officersförbundet (Saco)

Pappers (LO)

Polisförbundet (TCO)

Seko (LO)

ST (TCO)

Symf (TCO)

Svenska Hamnarbetarförbundet
(LO)

Sveriges Ingenjörer (Saco)

Sveriges Farmaceuter (Saco)

Syndikalisterna

Transport (LO)

Tull-kust (TCO)

Unionen (TCO)

Vision (TCO)

Vårdförbundet (TCO)

Från [A]nställningsavtal till [Ö]vertidsersättning

ANSTÄLLNINGSAVTAL Skriftlig information om vilka villkor som gäller för anställningen. Du har rätt till ett avtal [som också kan kallas för bevis, bekräftelse eller kontrakt] inom 1 månad från att du börjar ditt jobb.

ARBETSBRIST När arbetsgivaren inte har tillräckligt med arbetsuppgifter att erbjuda, vilket kan leda till uppsägningar.

ARBETSDOMSTOLEN Specialdomstol dit arbetsgivare och fackförbund kan vända sig för avgörande i arbetsrättsliga tvister.

ARBETSGIVARORGANISATION Arbetsgivarnas motsvarighet till facken. Några exempel är Teknikarbetsgivarna, Svensk Handel och Tjänsteföretagen.

ARBETSMILJÖLAGEN Lag som reglerar arbetsmiljön. Ska »förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö«.

ARBETSMILJÖOMBUD Kallas också skyddsombud. Utses av medlemmarna på arbetsplatsen för att samverka med arbetsgivaren i arbetsmiljöfrågor.

ARBETSTIDSLAGEN Lag med regler om arbetstidens längd, ordinarie arbetstid, övertid och jourtid, regler om paus, rast, dygns- och veckovila.

AVTALSRÖRELSE Innan kollektivavtal löper ut måste fackförbund föra fram sina krav och förhandla med en arbetsgivarorganisation eller en enskild arbetsgivare om ett nytt avtal. Detta sker under en avtalsrörelse. Man talar också om avtalsförhandlingar.

FÖRETRÄDESRÄTT Om du blir uppsagd på grund av arbetsbrist har du rätt till företräde om arbetsgivaren behöver återanställa inom 9 månader efter att anställningen upphört.

FÖRHANDLING Diskussioner och samtal mellan fack och arbetsgivar sida i syfte att komma överens om t ex ett avtal eller lösning av en enskild facklig fråga.

FÖRTROENDEVALD Medlem i t ex Unionen som väljs av medlemmarna till ett fackligt uppdrag, till exempel klubbordförande, arbetsplatsombud eller styrelseledamot.

INDIVIDGARANTI När alla är garanterade en viss löneökning i löneförhandlingarna, tack vare kollektivavtalet.

ITP Industrin och handelns tilläggspension. Extra pensionspengar som betalas in av arbetsgivaren om det finns kollektivavtal.

KLUBB En fackklubb kan bildas av medlemmarna för att öka sitt inflytande på arbetsplatsen.

KOMPETENSUTVECKLING Utveckling i arbetet utifrån verksamheten och de egna behoven, genom alltifrån utbildningar och studiebesök till arbetsrotation och nätverk.

LAGEN OM ANSTÄLLNINGSSKYDD »LAS« är en av de viktigaste lagarna i arbetsrätten. I den finns regler för hur det ska gå till när någon anställs och när någon sägs upp.

LÖNEFÖRHANDLING Förhandling mellan två parter (t ex fack-arbetsgivarförbund, klubb-företag, anställd-chef) för att fastställa en eller fler anställdas individuella löner.

LÖNEPOTT Fastställd summa som arbetsgivaren ska fördela på lönehöjningar.

LÖNESAMTAL Ett återkommande samtal mellan dig och chefen om din löneutveckling, arbetsinsats och resultat.

MEDBESTÄMMADELAGEN »MBL« gäller på arbetsplatser med kollektivavtal och ger anställda och deras fack, oftast klubben, rätt att få vara med och påverka beslut.

OB-ERSÄTTNING Brukar användas som ett samlande begrepp för ersättningar som ges för ordinarie arbete på obekvämt arbetstid, det vill säga kvällar, nätter och helger.

OMBUDSMAN Person som är anställd för att företräda medlemmarna i till exempel förhandlingsärenden.

REALLÖNEÖKNING Den procentuella löneökningen minskat med inflationen, det vill säga mer pengar i plånboken på riktigt.

SEMESTERSÄTTNING

Den ersättning som du får för de semesterdagar som du tjänat in men inte tagit ut när anställningen avslutas.

SEMESTERLÖN Lön under semesterledighet. Normalt ordinarie månadslön samt extra tillägg (semestertillägg) för antalet betalda semesterdagar som tas ut under månaden.

STUDELEDIGHETSLAGEN Ger rätt till tjänstledighet från arbetet för studier.

TILLSVIDAREANSTÄLLNING En anställning som fortsätter så länge inte arbetsgivaren eller den anställde säger upp den. Kallas också ofta för fast anställning.

TURORDNINGSREGLER Grundregler i lagen om anställningsskydd, LAS, om att någon med längre anställningstid har företräde framför en med kortare tid vid uppsägningar (om man har »tillräckliga kvalifikationer«).

UPPSÄGNING När arbetsgivaren avslutar anställningen eller du säger upp dig själv. En uppsägning ska vara skriftlig och lämpligen överlämnas personligen.

UPPSÄGNINGSTID Tiden från att du blir uppsagd eller sagt upp sig själv till dess att man slutar. Alltid minst en månad, om man inte kommer överens om något annat. Ofta längre i både lag och kollektivavtal.

ÖVERTIDERSÄTTNING Ersättning i form av pengar eller kompedigt när du arbetar utanför ordinarie arbetstid. Regler finns i kollektivavtalen.

Häng med i Jakten på makten!

Skanna och kolla

Få ännu bättre koll på hur arbetslivet fungerar. I Youtube-serien **JAKTEN PÅ MAKTEN** djupdyker komikern Messiah Hallberg med både humor och kritiska frågor för att reda ut grejen med krångliga saker som svenska modellen, fackklubb och kollektivavtal. Ett must-see måste för alla som någon gång tänker gå från studier till jobb!

SVERIGES STÖRSTA FACKFÖRBUND

Hos oss är alla tjänstemän i det privata arbetslivet välkomna, oavsett utbildning och befattning.

Bland våra medlemmar hittar du många chefer och dessutom både egenföretagare och studenter. Vår vision är att tillsammans skapa **framgång**, **trygghet** och **glädje** i arbetslivet.

UNIONEN